

SLOVENŠČINA NA ZAHODNI MEJI

V letošnji tretji številki Jezika in slovstva je objavljenih kar nekaj člankov, ki posredno ali neposredno seznanjajo našo strokovno javnost s položajem slovenščine na zahodnem robu našega narodnostnega ozemlja.¹ Žal so se ponekod vtihotapile nekatere netočnosti, ki bi utegnile podati bralcu izkrivljeno podobo teh vprašanj, ki so vsekakor pomembna tako s strokovnega kot tudi nacionalnega stališča. Prav zato bi želel nekatere informacije v teh prispevkih dopolniti.

V informativnem članku *Lektorstvo na obali*² je Sonja Starc upoštevala med sredstvi javnega obveščanja tudi revijo Primorska srečanja, pri kateri sodelujem od njenega nastanka pred več kot desetletjem. Avtorica navaja: »Revija Primorska srečanja je lektorirana. Lektor je zunanji sodelavec.« Ta nekoliko ohlapna formulacija lahko zbuja vtis, da tudi tu podcenjujejo jezikovno podobo revije in da je lektorstvo tudi tu »povsem zanemarjeno« kot povsod drugod na Obali. Pripomniti želim, da revija Primorska srečanja skrbno pazi na svojo jezikovno podobo. Ta skrb ni nič manjša kot prizadevanja na kateremkoli drugem področju uredniškega dela. Lektor je resda zunanji sodelavec, vendar to ni odsev podcenjevanja te dejavnosti, pač pa posledica dejstva, da revija nima niti enega profesionalnega delavca in da so vsi sodelujoči pač »zunanji sodelavci«. Vseeno se je prenekateri avtor in recenzent pohvalno izrazil tudi o jezikovni podobi revije, kajti lektor – prof. Jože Hočevar – opravlja svoje delo vestno, natančno, skrbno in strokovno, pri tem pa si pomaga z izkušnjami, ki si jih kot lektor nabira že kar nekaj desetletij. Za svoje delo tudi javno odgovarja, saj je njegovo ime napisano na vidnem mestu v kolofonu.

Dopolnitev je potrebna tudi k zanimivemu in bogatemu članku *Ekskurzija v slovensko zamejstvo v Italiji*,³ ki ga je prispevala Marja Bešter. Prispevek podaja množico spoznanj, s katerimi so se obogatili študentje 4. letnika ljubljanske slavistike na svoji ekskurziji ob koncu lanskega akademskega leta. Med drugim so v Trstu obiskali tudi Inštitut za slovensko filologijo (in ne inštitut za katerokoli filologijo, kot bi lahko sklepali iz pomanjkljivega zapisa) ter o delu te ustanove med drugim zapisali: »Slovenščina ima na tej univerzi status lektorata (v Italiji tako še na univerzah v Vidmu, Padovi, Rimu in Neaplju). Poleg zgoraj omenjenih učiteljev prihajajo sem poučevat tudi profesorji FF iz Ljubljane. Lektorat obsega 3 ure učenja slovenščine tedensko (v 1. letniku 4 ure); povedali so, da dajejo prednost literaturi (pred jezikom). Študent lahko diplomira iz slovenske književnosti, napiše diplomsko nalogo – v italijanščini! – in jo v italijanščini tudi zagovarja (pred 11 docenti).«

Ker sem tudi sam sodeloval pri obisku ljubljanskih gostov, se čutim soodgovornega za zapisane netočnosti. Več desetletij boja in prizadevanj je bilo potrebnih, da smo dosegli bistveno izboljšanje položaja slovenistike na tem inštitutu, ki ima izreden pomen tudi za delo in življenje naše manjšine v Italiji. Pot je vodila od stopnje, ko je bila slovenistika komajda prisotna in jo je gojil le en profesor, ki je slovenščino obvladal le pasivno, pa do današnjega položaja, ko poučuje to stroko en izredni profesor, lektor in zunanji sodelavec. Marsikaj si bo potrebno še izboriti, toda dosegli smo vsaj to, da je slovenistika izenačena z drugimi predmeti. Vedeti pa moramo tudi, da v Trstu ne bomo nikoli dosegli takšnega položaja, kot ga ima ta stroka na Filozofski fakulteti v Ljubljani, kjer je njen matični sedež. V Trstu je slovenščina pač eden izmed študijskih predmetov, vendar nič manj pomemben kot študij kakšnega svetovnega jezika.

Pomembno je, da je v Trstu mogoče vpisovati ne le slovenski lektorat, pač pa je mogoče študirati slovenistiko tudi kot glavni diplomski predmet, kar bistveno presega status lektorata. To, da lahko študent pripravi svojo tezo tudi s področja slovenistike in to nalogo napiše tudi v slovenščini (ne le v italijanščini!) ni majhna stvar! Lektorat teh možnosti na tržaški filozofski fakulteti pač nima.

Poleg dopolnila o statusu slovenistike bi bilo potrebno pojasniti še nekaj stvari o organiziranosti študija na tržaški univerzi, kar naj osvetli že citirani stavek, da se daje prednost literaturi pred jezikom, ter podatke o fondu lekcij za študij slovenistike.

¹ Ti članki so: Sonja Starc: Lektorstvo na Obali, str. 68; Marja Bešter: Ekskurzija v slovensko zamejstvo v Italiji, str. 70; Zoltan Jan: Vpogled v delo Inštituta za slovensko filologijo v Trstu, str. 79.

² JiS 1987/88, št. 3, str. 69.

³ l. c. str. 71.

Inštitut za slovansko filologijo deluje v okviru fakultete za *književnost* in filozofijo (Facoltà di lettere e filosofia), kjer je študij bistveno drugače organiziran kot na jugoslovanskih univerzah in podobnih fakultetah. V Italiji so študijski programi zelo heterogeni in študentje se praktično ne morejo ozko specializirati le za eno ali dve znanstveni disciplini (npr. za slavistiko ali celo za slovenistiko). Tudi diploma (oziroma doktorat, kot imenujejo v Italiji to javno listino) priznava le strokovne nazive: »dottore in lettere, in filosofia, in lingue e letterature straniere moderne, in storia (doktor književnosti, ali filozofije, tujih jezikov in književnosti, zgodovine). Zaradi tega morajo italijanski študentje poleg filoloških ved vpisovati zemljepis, zgodovino in nekatere druge predmete.

S stališča slovenistike so stvari še bolj zapletene, saj se vpisujejo študentje z zelo različnim predznanjem in tudi znanje, ki ga potrebujejo in si ga skušajo osvojiti, je zelo različno: nekateri slovenščine sploh nikoli ne bodo potrebovali, drugi bodo učili na šolah s slovenskim učnim jezikom, nekateri med njimi bodo učili materinščino na razredni ali predmetni stopnji, morda bo med njimi tudi kakšen raziskovalec slovenskega jezika ali literature. To zahteva od profesorjev ogromno individualnega dela s študenti, razmeroma maloštevilne skupine je treba cepiti na različne kurze, prilagajati je treba programe, metode dela itd.

Opisani koncept študija humanističnih ved študentom omogoča in hkrati od njih zahteva, da so pri oblikovanju svojih študijskih programov precej svobodni in vsak si lahko sestavi poljuden individualen študijski program, v katerega vključi pač tiste predmete, za katere meni, da mu bodo koristili pri pisanju njegove teze. Seveda mora pri tem tudi upoštevati, kakšno znanje bo potreboval na svoji poklicni poti, pogosto pa se ravna tudi po zahtevnosti in obsežnosti študijske snovi pri posameznih predmetih. Med študijem mora namreč opraviti dvajset izpitov, ni pa točno in povsem določeno, kateri predmeti so to. In tako se dogaja, da se namerava študent posvetiti npr. slovenski literarni zgodovini, vendar mora vpisati tudi zemljepis, paleografijo in latinščino, ker šole pač zahtevajo tudi usposobljenost za poučevanje teh predmetov. Prav tako pa je iz že navedenega tudi povsem jasno, da študij na italijanskih univerzah daje prednost vsemu drugemu prej kot pa čistim jezikoslovnim vedam. In to velja tudi za študij slovenščine.

Študentje tako vpisujejo slovenščino na različnih stopnjah. Nekateri opravijo le kolokvij iz slovenskega jezika (na ljubljanski filozofski fakulteti so temu podobni izpiti iz tujih jezikov za nefilologe), lahko pa študira in opravlja od enega do največ štirih izpitov iz slovenistike. Torej tudi tisti, ki bo pripravil tezo s področja slovenistike in se namerava kasneje celo specializirati na tem področju, lahko opravi največ štiri od obveznih dvajsetih izpitov. Izpiti so resda precej obsežni in so ustni ter pisni, zajemajo pa snov iz jezika in literarne zgodovine, seveda pa ne morejo dati tistega znanja, ki ga ima povprečen absolvent slovenistike v Ljubljani. Tega se zavedamo tudi sodelavci tržaškega inštituta za slovansko filologijo in zato si skušamo pomagati na različne načine. V goste vabimo vrsto profesorjev z drugih univerz, seveda predvsem z matične fakultete za slovenistiko, to je s Filozofske fakultete v Ljubljani, iščemo pa tudi druge oblike nudenja možnosti vsaj za fakultativno širjenje znanja. Predvsem pa bi radi dosegli, da bi se dalo opravljati več izpitov s področja slovenistike. Zaenkrat je organizacija študija enaka za vse jezike (tudi za francoščino, angleščino, nemščino) in tako je za zdaj težko karkoli spreminjati, kar pa še ne pomeni, da ne bi mogli kadrovsko in vsebinsko bogatiti tega predmeta.

Študij slovenistike je torej prilagojen splošnim študijskim konceptom na fakulteti, položaj študija slovenskega jezika in književnosti je izenačen s položajem, ki ga ima študij angleškega, francoskega ali npr. ruskega jezika in njihovih književnosti. Ne moremo torej govoriti, da se daje prednost jeziku ali literarni zgodovini, pač pa se prilagajamo razmeram in študijskemu konceptu, ki je uveljavljen na tej fakulteti. Ta se ne razlikuje dosti od tistega, ki je uveljavljen na vseh italijanskih univerzah, je pa bistveno različen od tistega, ki ga pozna ljubljanska filozofska fakulteta.

Za zdaj smo zadovoljni vsaj s tem, da je slovenistika izenačena s študijem drugih jezikov. Malokdo prisluhne utemeljevanju, da je slovenščina materinščina neke narodne manjšine, da je za nekatere potrebno drugačno znanje, da imajo Slovenci enake pravice za študij materinščine, kot ga imajo Italijani za študij svojega maternega jezika.

Zoltan Jan
Filozofska fakulteta v Trstu